

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Empathie en empathologie

Als het register van het Imaginaire

Dr Mark Kinet
Hoofdgeneesheer

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Gebruiksaanwijzing

- Gevarieerd publiek.
- 50% begrip + 50% raadsel
- Stimuleert eigen denken en leergierigheid
- Toch powerpoint afdelingen of op vraag
- Nr 8 van de reeks Psychoanalytisch Actueel
‘Empathie in psychoanalytische therapie’
- Verlucht met cartoons uit New Yorker

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

"I have a brief statement, a clarification, and two denials."

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Arthur Rimbaud: *'Je est un autre'*

Parafrase: *'L'autre est un je,*
Mais l'Autre ne l'est pas'.

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

1. Inleiding
2. Het begrip 'empathie'
3. Aspecifiek en specifiek
4. Dueel?
5. Driedimensioneel
6. Het specifiek psychoanalytische

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

1. Inleiding

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Empathie = Actueel

- Empathie en constructief gebruik tegenoverdracht = hoofdzaak
 - A fortiori actueelpathologie
- Gevolg van gebrekkige mentalisatie
 - Gekenmerkt door evacuatie

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Empathie = Actueel vervolg

- Intersubjectief model – relational turn –
two person psychology
 - Elke vooruitgang half zo groot
- La cause/chose freudienne=sexuelle

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Integratie

- Verdrongen perverse elementen cf. C, O, N
- Verschillende elementen bijv. Ik, Zelf, drift, object of lustgericht vs objectgericht
- *'Who disdains to adapt himself even in technique to the ideosyncrasies of the individual'* (Symington)

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Empathie niet te verabsoluteren

- Verleid, misleid, afgeleid
- Lacan : vervalsing en miskenning van
Imaginaire
- Afstemmen op Reële van drift(wortel) en trauma
 - op Symbolische van wet en conventie, van
tekort en betekenaar waarmee subject *zich zegt*.

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Empathie

- Analytische relatie asymmetrisch
 - Analyticus niet 'clean'
 - Verlangen van de analyticus
 - Absoluut verschil
 - Neo-subject en sinthôme

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Weten > Liefde en Haat

Socratische docta ignorantia

- No memory no desire
- *'Ce que l'analyste doit savoir: ignorer ce qu'il sait'*
- Psychoanalyticus als disillusionist
- *'Dit ben ik, dit is de wereld en niet anders'*
 - *'Beter worden van waarheid'*

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Empathie onder de loep

- Reële, Symbolische en Imaginaire
- Empathie als (noodzakelijke) illusie
- Empathie als imaginair verschijnsel
- Psychologie en empathologie: de mythe van de heelheid

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

2. Het begrip 'empathie'

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Definities

- Inlevingsvermogen bevordert contact en communicatie
- Andermans referentiekader
- Psychoanalytische woordenboeken?
Projecteren!
- Evenwichtsoefening tussen invoelen en ge- of onderscheiden blijven
- Projectie, identificatie, projectieve identificatie

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Freuds 'Einfühlung'= Bions intuïtie

- Niet wetenschappelijk
- Algemeen psychologisch
- Kwaliteitscriterium voor (elke) therapie

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Tegenoverdracht

- Paula Heimann 1950
'On countertransference'
- Hulpmiddel ipv obstakel
- Contra-identificatie en
'Hineininterpretierung'

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Primitieve communicatie

- Projectieve identificatie als communicatie
 - Ageren als vraag naar vertaling
- Empathie centraal in psychoanalytisch werk
 - Kohut, Ferenczi, Winnicott
 - Noodzakelijk: ja, voldoende: nee

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

3. Aspecifiek en specifiek

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Aspecifiek

- Algemeen menselijk
- Behoort tot 'Big Four'
- Voor 30 % verantwoordelijk voor effect

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Anatomie van de therapeutische relatie

- Greenson: reëel, therapeutisch, overdracht
- Etchegoyen: reëel en overdracht
 - Godfrind: narcistische laag
- Veilige en garanderende Ander
 - Andre: Matière vs manière

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Specifiek

- Sidney Blatt: autonoom/introjectief vs sociotroop/anaclitisch
- resp. interpretatie en zorg, steun, empathie
- Empathie specifiek geïndiceerd

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Borderline vs Neurose

- Wie en hoe de therapeut is
 - Wat de therapeut zegt
- Presentie vs interventie

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Freud & Co in de psychiatrie

- Aktueelpathologie vs psychopathologie, defect vs conflict, structureel vs neurotisch
- Empathie rol in opbouw vertrouwen
- Constantie in goede en kwade/slechte dagen
- Mentalisatie ipv evacuatie

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Maar...

- Invoelen alleen verandert niets aan herhaling: '*Ewige Wiederkehr des Gleichen*'
- Tekort niet te dichten, krater van de castratie
- Nooit helemaal '*m'être à moi-même*'

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

4. Dueel?

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Aspecifiek=vroegkinderlijk

- In-fans (nog niet sprekend kind)
- Klein, Winnicott, Bion aspecifieke factoren
- Developmentalists onderzoeksgegevens
 - Eskimo's en wijn
- 100 woorden voor steun en empathie

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Parentaal vs psychoanalytisch

- Ferenczi, Winnicott, Kohut ouderlijke rol?
- Winnicott ten onrechte
- Klein en Bion 'zuiverder' want interpretatief
- Lacan tegen de aanpassing en de orthopedie van de ziel

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

"Son, your mother and I think that you are now old enough to get your own drink of water."

Kliniek St. - Jozef VZW
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Tegen de aanpassing

- Vervreemding
- Verdeeldheid
- Denaturatie
- Derde term: de fallus cf de monoliet in *'2001: a space odyssey'*

Kliniek St. - Jozef VZW
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

‘Gardez-vous de comprendre’

- Tegen het *‘verstehende’*
- Illusie van begrip
- Rationalisme
- Welke wetmatigheden ten grondslag aan wat aan empathie *ontsnapt*
- *‘La science du particulier’*

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Affectieve identificatie vs betekenaar

- Betekenaar hier en nu vs ginder en toen
- Geen vast verband betekenaar-betekende
- Levensgeschiedenis en totale overdracht
- Gehechtheidspatroon als sopsleutel voor nodenbalk

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Of driedimensionaal

- Lacan verlost Freud uit verwarring
- Zwakke/sterke vader wordt reële, imaginaire en symbolische/legislatieve vader
- Onlosmakelijk verknoopt
- Opheldering van 'Motherige' kwestie

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

De grote Ander

- De oertijd: '*Schmerz*', '*arousal*' en antwoord
- Specifieke actie
- (aan)drift krijgt meteen intersubjectieve en psychoseksuele dimensie
- De grote Ander: van moederborst naar moedertaal

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

De kleine ander

- Dimensie van het Imaginaire
- Gehechtheid en verleiding
- Illusoire heelheid en veiligheid
- Spiegeling
- Ethologische dimensie,
gemeenschappelijk met dieren

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Disharmonie en denaturatie

- Polymorfe pervertering door wederzijds lustgewin
- Verlies en terugverlangen naar
- Zijnstekort, '*manque à être*', '*want to be*'

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Hulpeloosheid en afhankelijkheid

- Fysiologische onrijpheid
- 'Absolute dependence' (Winnicott)
- Broedmoeder en omgevingsmoeder
- Inner working model, cognitief schema, self-other-affect triad, schema's van samenzijn, gehechtheid etc.

Kliniek St. - Jozef^{vzw}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Onmogelijke beroepen

- Edukieren, regieren, psychanalyseren
- Hoe kinderen (op)voeden tot gelukkige mensen?

Kliniek St. - Jozef^{VZW}

Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

*"Well, the children are grown up, married, divorced,
and remarried. I guess our job is done."*

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

6. Het specifiek psychoanalytische

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

***‘Illusion is the first of all
pleasures’***

(Oscar Wilde)

- Illusie van veiligheid, bemeestering, identiteit
- Mantel van liefde
- Dimensie van geloof, hoop en vertrouwen

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Toch tekort

- De fallus als betekenaar van het tekort
- Dat wat we nooit genoeg kunnen hebben (man) of zijn (vrouw) ter opvulling van het tekort in de Ander
- Guinness Book of Records en Viagra
- Miss World en Plastische Chirurgie

Kliniek St. - Jozef VZW
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

De wet van de taal

- Afhankelijk van de taal
- Gekenmerkt door tekort
- *'le mot est une présence faite d'absence'*
- Fort/Da spel van het kind

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Complexe verknoping

- Aanleg en aandrift (Reële)
- Gehechtheid (Imaginaire)
- Talig ant-woord en geschiedschrijving (Symbolische)

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Twee nood-zaken

- 'Moederlijke' : spiegeling en voeding om te kunnen rijpen
- 'Vaderlijke': tekort en verschil om te kunnen denken
- De borst en de wet met zijn verbiedende en beschermende functie

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Mannelijk en vrouwelijk

- Nabijheid en afstand
- Empathie en frustratie
- Intuïtief imaginaire en rationeel symbolische

Kliniek St. - Jozef ^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

‘L’autre est un je’

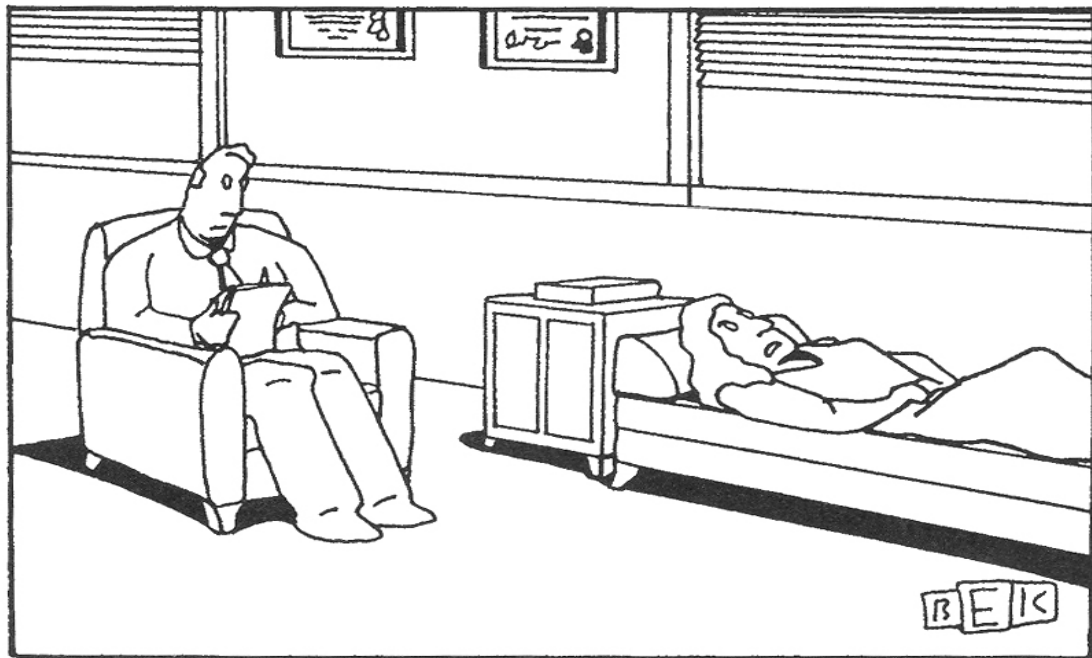
(Michel Thys)

- Kenmerkend voor het Imaginaire
- Psychoanalytische specificiteit: *‘Mais l’Autre ne l’est pas’*
- Zoniet imaginaire almacht en incestueuze illusies (Van Lysebeth-Ledent)

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Steriele of eindeloze analyse

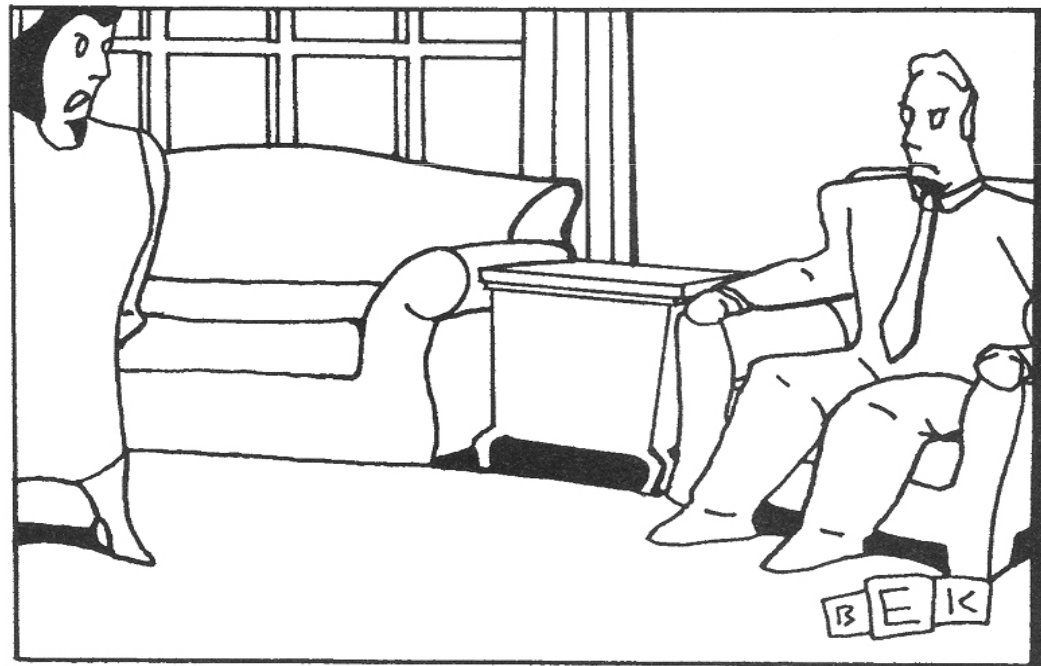

*"Well, I do have this recurring dream that
one day I might see some results."*

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

Voortijdig einde

"Let's stop this before we both say a lot of things we mean."

Kliniek St. - Jozef^{VZW}
Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie

**Bedankt voor uw
aandacht**